

LENGYELNÉ KISS KATALIN*—
 HAJNALNÉ SIMONYI ESZTER*—
 HUSZITS GYÖRGY*

Egy szakmai múzeum is lehet a köz művelője

Előadásunkban arról a folyamatról és erőfeszítésekről szeretnénk beszámolni, amelyeket annak érdekében fejtettünk ki, hogy a kilencvenes évek közepére elfeledett szakmúzeumunkat, az Öntödei Múzeumot (ÖM) sikerüljön ismét bekapcsolni a főváros és az ország kulturális életébe.

Az ÖM sorsa végül is 1994 őszére megoldódott. A kulturális tárca alá tartozik, és az Országos Műszaki Múzeum (OMM) fiókintézményeként működik. Szakmai önállóságunk megmaradt, s az OMM vezetésével egyeztetve és együttműködve lehetőségünk van szakmai és közművelődési feladataink teljesítésére. 1995-től fokról fokra haladva, újabb és újabb látogatói köröket megszólítva, egyre több kiállítással és rendezvénnyel igyekszünk a látogatókat visszahódítani.

A SZAKMAI KÖRÖK MEGSZÓLÍTÁSA

Első lépésként az öntő szakma képviselőit kellett visszacsalogatni. Nem volt könnyű, hiszen az öntödék is 1985–1995 között válságos időszakot éltek át. A szakemberek szétszóródtak, nagy részük más területen keresett megélhetést, s a szakmai-társadalmi életből is kimaradtak. Elmondhatjuk, hogy sikerült a megmaradt, illetve átrendeződött kohász és ezen belül az öntő szakember társadalmat megszólítanunk. Szakmai múltjuk bemutatásával önbizalmukat növeljük, partnereik, dolgozóik jobban megbecsülik őket. A kiállítások, rendezvények sikeres kivitelezésében, lebonyolításában a kohász szakma segítségére mindig számíthatunk. Cserébe mi az „otthonérzetet” nyújtjuk a szakmának. A múzeumot klubként használják, kisebb kiállításokat, termékbemutatókat rendeznek nálunk, szakmai, munkahelyi összejöveteleik színhelye. Érdekvédelmi szervezeteik, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (OMBKE) öntészeti szakosztálya, fémkohászati szakosztálya, az öntészet-történeti és múzeumi szakcsoport, a Magyar Öntészeti Szövetség, a Fémszövetség, a Magyar Vas és Acélipari Egyesülés évente egy-egy rendezvényét nálunk tartja. A szabadtéri kiállításunkban lévő híres kohász személyiségek nevezetes évfordulóihoz kapcsolódó emlékülésekhez természetesen múzeumunk nyújt előadói és szervezői segítséget.

Műszaki életünk más területein is értünk el sikereket. Sikerült megtalálni a megszólított szakterület és az öntészet kapcsolatát. Ilyen találkozások voltak például a Mérnök Kamarával közösen rendezett konferencia a Ganz gyár híres fejlesztőiről, vagy az építészek és városvédők érdeklődését

* Országos Műszaki Múzeum Öntödei Múzeuma, 1027 Budapest, Bem J. u. 20.

felkeltő, az öntöttvas 19. századi építészeti jelentőségét kiemelő kiállításunk és a Ganz Villamossági Gyár területéről múzeumunkba kerülő csigalépcső kapcsán. A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ) Élelméztudományi Egyesületével, a malomipari szakemberekkel közösen dolgoztuk fel **Mechwart András** hagyatékát, s közösen rendeztük az emlékülést a Mechwart-emlékszoba megnyitása alkalmából. Helyet adtunk a Ganz Villamossági Művek utódjaként működő Ganz Transelektro Rt. jubileumi kiállításának is, bemutattva a cég interdiszciplináris kapcsolatait.

Említésre méltó az Öntödei Múzeum 30 éves fennállásának alkalmából rendezett ünnepségünk és kiállításunk, melyet a Ganz utódvállalatok és a svájci nagykövetség bevonásával közösen rendeztünk. Az ünnepségen Ganz Ábrahám szülőhelyének, a svájci Embrach városának polgármestere, a város képviselői és Ganz Ábrahám családjának leszármazottai is megjelentek.

Ugyancsak a szakmai körök részére rendezzük néhány éve december elején a Szent Borbála ünnepségekhez kapcsolódó programokat. Ilyenkorra időzítjük egy-egy kiállítás megnyitóját, ami nem feltétlenül öntészeti vonatkozású, de a bányász-kohász körök szívesen veszik, ha vendégkiállítást, vagy éppen fotókiállítást tekinthetnek meg ez alkalomból.

A NAGYKÖZÖNSÉG VISSZAHÓDÍTÁSA

Egy szakmúzeum akkor felel meg legjobban közművelődési feladatának, ha nem csak a szűkebb értelemben vett szakmai közönségét, hanem az ún. nagyközönséget is megcélozza. Az ÖM legkedvezőbb visszhangú kiállítása a 2001-ben rendezett „*Fürdővilág öntvényei anno...*” c. kiállítás volt. Hasonló reményeket fűzünk az egy hónapja megnyitott „*Régi tüzek parazsa*” c. vasalókiállításához is.

Ha egy látogató az időszakos kiállításra eljön, biztosan megnézi az állandó tárlatokat is, s ezzel már elértük, hogy a technikátörténetnek azt a szeletét, melyet a mi hivatásunk megőrizni és felkutatni, ezután a múltunk és kultúránk részének tekinti, s megbecsülését ettől fogva természetesnek érzi.

Törekszünk arra, hogy a jövőben is rendezzünk az iparművészeti szépségekkel, viselkedéskultúrával kapcsolatos kiállításokat, s így minél nagyobb számú közönséghez juttassuk el üzenetünket: nevezetesen, hogy mennyi tudással, mives, precíz munkával, jó ízléssel és ötletességgel dolgoztak az előttünk járó nemzedékek, milyen értékek és kincsek kerülnek napvilágra az öntészet, a kohászat történetének kutatása és kiállításai kapcsán.

1997-ben rendeztünk először harangtörténeti ankétot, inkább a kutatásokkal foglalkozó szakemberek számára. Aztán kiderült, hogy ez a téma nagyobb létszámú hallgatóságot is érdekel, s 1999-ben már tanulmányúttal egészítettük ki az előadássorozatot. 2001-ben az ankét helyszíne Sopron városa volt, ahol a Polgármesteri Hivatallal közösen rendeztük azt a **Seltenhofer** harangöntő dinasztiaira emlékezve, a család leszármazottait is bevonva. Itt a résztvevők száma már 130 fő volt, és 16 elhangzott előadás közül többet külföldi előadó tartott. 2003-ban a 4. harangtörténeti ankét helyszíne Budapest volt, az Öntödei Múzeum. A résztvevők száma 138-ra nőtt, és a 18 előadásból hetet külföldi (finn, francia, holland, német, erdélyi, spanyol és szlovák) előadó tartott.

Az idei ankét fő témája a harangjáték bemutatása volt, mely területnek kiemelkedő magyar egyénisége **Szabados György**. A téma igen sok érdeklődőt vonzott, a kísérő két harangjátékkoncert pedig fokozta az érdeklődést az ankét és a múzeum iránt.

Igen jó kapcsolatot ápolunk a művészi öntöttvas tárgyak gyűjtőivel. Évente több gyűjtőt meglátogatunk, megismerkedünk gyűjteményükkel, új beszerzéseikkel. Év végén találkozót szervezünk részükre. Ezek a kötetlen beszélgetések igen hasznosak, mind egymás számára, mind a múzeum részére. Gyűjteményünk gyarapításához többször hozzásegítettek bennünket, különösen, ha pályázati pénzt is tudtunk szerezni a vásárlásokhoz.

MÚZEUMPEDAGÓGIAI MUNKÁNK

A múzeum alapítása óta igyekszik a tanuló ifjúság ismereteinek gyarapításához hozzájárulni. A 90-es évek elejére azonban annyira romlott a helyzet, hogy sem az épület állaga nem tette lehe-

tővé a rendszeres látogatást, sem pedig elegendő személyzet nem volt ahhoz, hogy a gyerekekkel megfelelő módon foglalkozzanak.

1994-től kezdtük el újból az iskolák figyelmét felhívni a múzeumra s az itt található értékekre. A múzeum kollektívája jól felkészült a látogatók fogadására és mára már az iskolákkal is kialakult a jó kapcsolat. A múzeumlátogatást legtöbbször videofilm-vetítéssel fejezzük be. Sajnos, még nem jutottunk el addig, hogy előre megtervezett éves programot alakítsunk ki az iskolákkal.

Ha egy iskolai csoport jelentkezik látogatásra, akkor egyeztetjük az időpontot, időtartamot, a kísérőtanár közreműködésével megtervezzük a foglalkozást. A javasolt foglalkozás anyaga az Öntödei Múzeum anyagára épül az alábbi témák szerint:

- Természeti környezet, fémek és ércek előfordulása, a fémek kinyerése, megmunkálása öntéssel, öntvényből készült használati tárgyaink, a múzeumban látható technológia magyarázata.

- Természet és technika kapcsolata, benne az ember szerepe, felelőssége. **Ganz** és **Mechwart** egyénisége, jelentősége.

- A fémek előállítása (kohászati folyamatok), feldolgozása, a fémek gazdasági jelentősége.

- A pályaválasztás előtt álló diákoknak fémtani órát ajánlunk.

Nevelési célként törekszünk arra, hogy a múlt valódi értékeire felhívjuk a figyelmet, és a nagy műszaki alkotók maradandó alkotásait bemutassuk.

Didaktikai feladat, hogy egy ismeretlen technológiai folyamatot megismertessünk, pl. a formázás, az öntés technológiáját, az ehhez tartozó szaknyelvet, fogalmakat.

Tudatosítanunk kell, hogy mindennapi tevékenységünkben a különböző anyagokat alkalmazó, felhasználó szakemberek szerepe mennyire fontos abban, hogy védik-e vagy károsítják a környezetet. Fontosnak tartjuk a gyárépület funkciójának bemutatását, de utalunk a stílusára, építészeti értékeire is.

Törekszünk a nevezetes évfordulók megünneplésére. Lehetőség van **Gábor Áron** kapcsán az 1848–49-es események felidézésére, Szent Borbála ünnepe kapcsán a bányász-kohász hagyományok, az első európai műszaki felsőoktatási intézmény, a selmecbányai Akadémia történetére irányítani a figyelmet.

Nagyon fontos, hogy a múzeumpedagógia módszereit alkalmazva sajátos területünkön is elősegítsük az általános műveltség fejlesztését.

A tárlatvezetésünk 2003-tól kiegészült az ún. „kupolókemence-túrával”, mely során a pincétől a padlásig a kupolókemencék minden szintjét be tudjuk mutatni. A látogatóbarát múzeum pályázat keretében elnyert összegből a kupolókemencék alatti térben kialakítottunk egy bemutató formázó- és öntőműhely sarkot. Itt az öntő mesterség és formakészítés bemutatásával és gyakoroltatásával múzeumi foglalkozásokat szeretnénk tartani a jövő tavasztól. Egyszerre 8-10 gyermekkel, ill. látogatóval fogunk foglalkozni képzett öntőmester irányításával. Ez a gyermekek kreatív gondolkodását fogja fejleszteni, a saját kézzel végzett, alkotó munka pedig örömeleményt, sikert fog nekik adni. A foglalkozás végén elkészült gipszöntvényeiket hazavihetik, otthon még ki is festhetik, elajándékozhatják. Fontos, hogy valami kézzel fogható dologgal hagyják el a múzeumot, így az itt szerzett ismereteik, benyomásaik mélyebben rögződnek.

Állandó kiállításunk közeljövőben tervezett átalakításánál törekednünk kell majd arra, hogy a száraz tárlatvezetéseket helyettesítsük manuális foglalkozásokkal, korszerű multimédiás bemutatókkal, filmvetítésekkel, hogy a gyerekek játékosabb formában is ismerkedhessenek mondanivalónkkal, s ha felnőve, műszaki főiskolásként, egyetemistaként, mérnökként szeretnének elmélyülni a szakmatörténetben, az előző mérnöknemzedékek által felhalmozott tudásban, erre is adjunk lehetőséget a jövőben, s „járjanak haza” a múzeumba.

Az Országos Műszaki Múzeum Öntödei Múzeuma abban a szerencsés helyzetben van, hogy büszkélkedhet néhány nagy műszaki alkotóval, akiket a múzeumpedagógus példaként állíthat a múzeumi látogatók, a diákok és a műszaki érdeklődésűek elé. A Ganz gyár nagy alkotói közül **Mechwart András** emelnénk ki, aki a magyar gépipart naggyá, külföld előtt ismertté és megbecsültté tette. Nevét kitörölhetetlen betűkkel írta be iparunk történetébe.

ELŐADÁSOK, PUBLIKÁCIÓK, KIADVÁNYOK

Öveges professzornak volt az a véleménye, hogy a tudás akkor ér valamit, ha azt a nem kellően képzett emberrel is megértetjük, közkinccsé tesszük. Ennek eszközei egy szakmúzeumban is adóttak. Munkatársaink rendszeresen tartanak előadásokat, oktatói munkát vállalnak, műszaki és muzeológiai szaklapokban publikálnak. Évente kétszer jelentetjük meg az Öntödei Múzeumi Füzeteket (egy-egy régi gyárat, a szakma kiemelkedő személyiségeinek életét, technikátörténeti kutatásokat mutatnak be). Kiállításainkat mindig kiadvány kíséri, melynek szerkesztését a múzeum munkatársai vállalják.

ÖSSZEGEZVE

Az 1969-ben megnyitott Öntödei Múzeum alapításakor feladatul vállalta az összegyűjtött tárgyi és írott anyag bemutatását, s a fiatalok ismereteinek bővítését. Ez a misszió a mai napig is érvényes. Sajátos eszközeivel egy kis szakmúzeum is tud olyan tevékenységet végezni, amellyel a köz művelődését segíti, s ha jól végzi ezt a munkát, akkor biztosan emeli a műszaki múzeumok rangját, elismertségét, s hozzájárul kulturális örökségünk egy-egy szeletének megőrzéséhez.

Távolabbi terveink közé tartozik formázóműhelyünk tudatosítása szélesebb körben a nagyközönség számára még több képző- és iparművészeti kiállítás rendezése. Szeretnénk a hazai és külföldi turistákkal még nagyobb számban megismertetni múzeumunkat, ehhez jó segítség a Magyar Turizmus Rt. Budapest Kártyája, de a média és az Internet további lehetőségeit is fel kell kutatnunk, ill. az ott kínáltakkal jobban kell tudnunk élni.